

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาของปัญหา

ภาษา เป็นสิ่งที่มนุษย์ในแต่ละสังคมกำหนดขึ้นมา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สร้างความเข้าใจและตกลงกันเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ของคนในสังคม ซึ่งการใช้ภาษาในการสื่อสาร มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ให้ตรงกัน เพื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารจะได้สื่อสารกันให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เดียวกัน หากภาษาที่ใช้ผิดแปลกไปจากข้อตกลงแล้วการสื่อสารก็จะหยุดชะงัก ถ้าเข้าใจผิดไปจากเจตนาหรือไม่สามารถสื่อสารได้ ดังที่ สวนิต ยมาภัย (2528, หน้า 20) กล่าวถึงความสำคัญของภาษาว่า “ภาษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งแก่การสื่อสารของมนุษย์ อาจกล่าวโดยอุปมาได้ว่าภาษาที่ใช้คือหัวใจของการสื่อสาร”

ภาษากับการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับสังคมมนุษย์ เป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายที่ไม่หยุดนิ่งและมีผลกระทบทั้งต่อผู้ส่งสารและผู้รับสาร มนุษย์มีความสามารถและมีคุณสมบัติพิเศษในเชิงการใช้ความคิด เพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสารกันอย่างแยบยล ชับช้อนและประณีต สารที่มนุษย์ใช้เพื่อการติดต่อสื่อความหมายในชีวิตประจำวันนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ วจนสาร ได้แก่ ถ้อยคำต่างๆ ในการพูดและการเขียน ส่วนอวจนสาร ได้แก่ กิริยาท่าทาง สีหน้า รวมทั้งสิ่งอื่นๆ ที่สามารถสื่อความหมายได้

ในชีวิตประจำวันของมนุษย์มักมีเรื่องติดต่อสื่อสารกันอยู่เสมอ ในการสื่อสารย่อมต้องใช้ทั้งวจนสารและอวจนสารควบคู่กันไป เช่น สายหน้าขณะพูดว่า “ไม่ต้องการ” กวักมือเรียกขณะพูดว่า “มานี่ซิ” ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ในขณะที่มนุษย์กำลังสื่อสารอยู่นั้นมักมีอวจนสารเกิดขึ้นควบคู่กันทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจอยู่เสมอ และอาจเกิดขึ้นได้พร้อมๆ กันหลายรูปแบบ ดังที่ อวยพร พานิช (2535, หน้า 260) กล่าวว่า “ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารด้วยวจนภาษาโดยการพูดหรือลายลักษณ์อักษร ก็จำเป็นต้องใช้อวจนภาษาอย่างใดอย่างหนึ่งประกอบเพื่อแสดงความหมายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นยากที่จะใช้โดดๆ เพียงภาษาใดภาษาเดียวได้” แต่ก็มีในบางครั้งที่มนุษย์สามารถสื่อสารกันได้โดยใช้อวจนสารเพียงลำพังก็สามารถสื่อความหมายได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้อวจนสารประกอบ เช่น การขมวดคิ้ว การหลบสายตา ซึ่งเป็นการแสดงออกมาโดยธรรมชาติของมนุษย์ ส่วนการสื่อสารโดยใช้อวจนสารโดยการปรุงแต่งก็มี ดังเช่นในวรรณกรรมหรือวรรณคดีประเภทต่างๆ ซึ่งกวีต้องใช้วจนสารเพื่อสื่อสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของละคร ได้แก่ เนื้อเรื่อง เนื้อหาสรุป นิสัยตัวละคร และบรรยากาศให้เป็นอวจนสารที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

บทละครว่าเป็นวรรณคดีที่ใช้ວິຈນສາຣມາກປະກາດໜຶ່ງເພື່ອໃຫ້ສື່ຄວາມຄິດ ຂາຣມຸນີແລະ ຄວາມຮູ້ສຶກມາສູ່ຜູ້ຮຸ້ນ ຜູ້ອ່ານໃຫ້ເຂັ້ມຂຶ້ນ ດັ່ງທີ່ ເບຣຽຈມາສ ພລອິນທ໌ (2524. ໜ້າ 4) ກ່າວເຖິງ ລັກສະນະຂອງວຽນນະຄະດີທີ່ເປັນລະຄຣຳ ສຽບໄດ້ວ່າ ການໃຫ້ຮຳປະກອບດ້ວຍຄຳທີ່ຮ້ອຍກອງຈະຕ້ອງຜສມ ຜສານຄລມຄືນກັນເມື່ອແສດງ່າທ່າງອອກໄປແລ້ວ ຜູ້ຮຸ້ນສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້ທັນທີໂດຍບໍ່ຕ້ອງອຽຍາຍ ເຊັ່ນ ທ່າທ່າງໂກຣ໌ ທ່າທ່າງໂສກເສຣ່ຳ ທ່າທ່າງແສດງ່າອາກຣຕິເຈຫຼືອາກຣໂອ່ໂລມ ທ່າທ່າງເລ່ານີ້ສາມາດແປລຽ ດ້ວຍຄຳຮ້ອຍກອງໃຫ້ອອກມາເປັນລັກສະນະທ່າທ່າງທີ່ສວຍງາມໄດ້ ທັງຍັງບໍ່ບອກເຖິງລັກສະນະນິສັຍເຈດຂອງ ທ່າທ່າງຄຣ໌ໃນເຣື່ອງໄດ້ອີກດ້ວຍ ດັ່ງນັ້ນວິຈນສາຣໃນບຸທລະຄຣຳຈຶ່ງເປັນສາຣທີ່ກ່ວີປຽງແຕ່ງຂຶ້ນມາເພື່ອສື່ສິ່ງທີ່ ເປັນອຸ່ປະກອບຂອງບຸທລະຄຣ໌ໃຫ້ແກ່ຜູ້ຮຸ້ນສາຣ ໃຫ້ເຂົ້າໃຈເຖິງບຸທທາທລະຄຣ໌ແລະລັກສະນະນິສັຍຂອງທ່າທ່າງຄຣ໌ໃນ ວຽນນະຄະດີເຣື່ອງນັ້ນໆ ໄດ້ອ່າງເຂັ້ມຈັບໃຈທັງຜູ້ຮຸ້ນແລະຜູ້ອ່ານ ອີກທັງກ່ວີຍັງຄຳນຶ່ງເຖິງຄວາມເໝາະສມໃນ ການນຳບຸທລະຄຣ໌ໃຫ້ສາມາດໃຫ້ຮຳແສດງ່າທ່າງໄດ້ ດັ່ງທີ່ ສຸມນມາລຍ໌ ນິມເນດີພັນ (2532. ໜ້າ 125) ກ່າວວ່າ “ສມຍຣັຊກາລທີ່ 2 ກາລະຄຣ໌ໃນຣາຊສຳນັກໄດ້ຜສນາຂຶ້ນຈນເກດເປັນແບບແຜນທີ່ລະເອີຍດັບຂັອນ ນັບຕັ້ງແຕ່ກາລະຂຶ້ນບຸທລະຄຣ໌ ຣັຊກາລທີ່ 2 ທຽງດັ່ງພຣະທັຍຈະໃຫ້ບຸທລະຄຣ໌ແຕ່ລະເຣື່ອງທີ່ທຽງພຣະຣາຊນິພນີ ຂຶ້ນໃຫ້ແສດງ່າລະຄຣ໌ໄດ້ທຽງແກ່ໃຫ້ດ້ວຍຄຳໃຫ້ເຂົ້າກັບທ່າທ່າງເປຣື່ອງນິສັຍເຣື່ອງໃຫ້ເນື້ອເຣື່ອງກະຊັບສມເຫຸ- ສມຜສ໌ໄດ້ເຂົ້າຍືດຍາດ”

ພຣະບາທສມເດັຈພຣະພຸທເລີສຸທລຳນຳກາລັຍ ຜູ້ທຽງເປັນຍອດໃນດ້ານງານສິລປກຣມຂອງໄທ ທຽງເອາພຣະທັຍໄສແລະສ່ຽງເສຣີມທະນຸບຳຮຸ້ນສິລປວັດຜນຣຣມອື່ນເປັນເອກລັກສະນະຂອງຊາຕິທຸກຮູບແບບ ມ່າວ່າ ຈະເປັນວຽນນະຄະດີ ກ່ວີນິພນີ ນາງສິລປ໌ ຮວມທັງດ້ານສິລປກຣມອື່ນໆ ດັ່ງເຊັ່ນ ບຸທລະຄຣນອກ ຈຶ່ງເປັນ ລະຄຣຳປະກາດໜຶ່ງທີ່ໄດ້ຮຸ້ນຄວາມນິຍມອ່າງແພ່ຮ່າຍມາໂດຍຕລອດ ດັ່ງແຕ່ກຽງກຽງສຸຣືຍຸຣຸຍາເປັນ ຣາຊຣາຊນີ ພຣະບາທສມເດັຈພຣະພຸທເລີສຸທລຳນຳກາລັຍ ຈຶ່ງທຽງນຳມາປັບປຽງໃໝ່ໃຫ້ມີຄວາມເໝາະສມ ທີ່ຈະໃຫ້ເຣັ່ນເປັນລະຄຣນອກໄດ້ ໂດຍໃຫ້ສຳນວນກາລາທີ່ຊາວບ້ານສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້ງ່າຍ ຈຶ່ງຕ້ອງມີຄວາມ- ກະຊັບຈັບໄວທັງບຸທປຣະພັນທ໌ແລະກາລະສາຣ ດັ່ງທີ່ ເສາວລັກສະນີ ອນັນຕສາຣນັດ (2538. ໜ້າ 216) ກ່າວເຖິງເນື້ອຄວາມໃນບຸທລະຄຣນອກສຽບໄດ້ວ່າ ແມ່ຈະດຳເນີນເຣື່ອງໄປອ່າງງວຽງດັບແຕ່ກໍ່ບໍ່ເສີຍຄວາມ ມີຮ່າຍລະເອີຍດຕ່າງໆ ອຸ່ງພອສມຄວຣເພຣາະໃຫ້ເປັນໜັງສືສຳຮຸ້ນອ່າງດ້ວຍ ດັ່ງນັ້ນແລ້ວບຸທລະຄຣນອກ ພຣະຣາຊນິພນີໃນພຣະບາທສມເດັຈພຣະພຸທເລີສຸທລຳນຳກາລັຍ ຈຶ່ງເປັນພຣະຣາຊນິພນີທີ່ມີຄຸນຄ່າອ່າງຍິ່ງ ໃນທ່າງກາລາແລະຄລວິຣິກາລະພັນທ໌ທີ່ເປັນຮ້ອຍກອງຕລອດເຣື່ອງຈຶ່ງສອດຄ່ຳລັອກກັບສມຄວິລ ວິເສຊສມບຸດີ (2525. ໜ້າ 161) ທີ່ໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ “ພຣະຣາຊນິພນີບຸທລະຄຣນອກໃນຣັຊກາລທີ່ 2 ນັ້ນ ເປັນວຽນນະຄະດີ ທີ່ຄນໄທນິຍມອ່າງເນື່ອງຈາກມີຄຸນສມບຸດີທີ່ເໝາະສມເຊັ່ນເດີຍວກັບວຽນນະຄະດີທີ່ດີໂດຍທ່າງໄປ” ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງ ກ່າວໄດ້ວ່າບຸທລະຄຣນອກເປັນບຸທລະຄຣ໌ທີ່ເໝາະກັບຄນທຸກໆ ເຊັ່ນ ເດັກໆ ຈະໄດ້ຮຸ້ນຄວາມເຣລິດເຣລິນ ເພຣາະໃນເຣື່ອງມີທ່າທ່າງຄຣ໌ທີ່ມີຮູບລັກສະນະແປລຽ ແລະມີອິທິຖທ໌ປາງືຮາຣິຍ໌ຕ່າງໆ ເມື່ອໂຕຂຶ້ນກໍ່ຈະເຂົ້າໃຈ

ถึงความคิดที่ซ่อนเร้นแฝงอยู่เบื้องหลัง สิ่งเหล่านี้ยิ่งอ่านมากครั้งเท่าใดความคิดก็จะยิ่งแตกฉานมากเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า กิริยาท่าทางของตัวละคร สัญลักษณ์ต่างๆ รวมทั้งวัตถุแวดล้อมในบทละคร พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่จะค้นหาความคิดแฝงที่อยู่แทรก ดังที่พิทยา ลิมมณี (2537, หน้า 120) กล่าวถึงความคิดแทรกของกวีสรุปได้ว่า เป็นความรู้สึกนึกคิดของกวีที่อยู่ในใจไม่ได้เขียนลงไว้ในบทประพันธ์จริงๆ แต่จะไว้ในที่ที่คิดว่าผู้อ่านน่าจะเข้าใจได้ เช่น กวีบรรยายอากัปกิริยา พฤติกรรม สีหน้า การแต่งกายของตัวละคร เป็นต้น เพื่อแสดงถึงสถานภาพทางสังคม บทบาท บุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ในความคิดแทรกของกวีนี้ ผู้อ่านต้องใช้ความคิดหรือจินตนาการของตนด้วยการตีความ อวัจนสารเหล่านั้นโดยอาศัยความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ของผู้อ่านเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ โดยต้องคำนึงถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม และวิธีการสื่อความหมายของกวีเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับกรรณิการ์ ฤทธิเดช (2525, หน้า 20) ที่ได้กล่าวถึงการพิจารณาตีความสารในวรรณกรรมว่า

การอ่านวรรณกรรมทุกครั้ง ผู้อ่านจะเกิดความคิดแทรกและความคิดเสริม ขึ้นมาเสมอ กวีผู้เขียนมีชั้นเชิงและมีมือในการเสนอสารมากเพียงไร ผู้อ่านก็ยิ่งต้องใช้ความคิดแทรกขึ้นมากเท่านั้นโดยเฉพาะเมื่ออ่านวรรณกรรมหรือวรรณคดีชั้นเยี่ยมๆ ภาวะการสื่อสารอันเกิดจากการอ่านหรือการตีความ ถ้อยคำที่เป็น อวัจนสารในวรรณกรรมเพียงอย่างเดียว บางครั้งไม่สามารถให้ความกระจ่างหรือ ภาพพจน์ที่แจ่มชัดแก่ผู้อ่านได้ ด้วยเหตุที่อวัจนสารมีความสำคัญมากที่ช่วยในการสื่อสารทำให้เกิดความชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อวัจนสารเป็นสารที่กวีสื่อออกมาในลักษณะความหมายซ่อนเร้นคู่กับวัจนสาร ซึ่งบางครั้งก็มีความสำคัญมากกว่าวัจนสารเสียอีก

จากความโดดเด่นของบทละครนอก ซึ่งกวีต้องใช้ความสามารถอย่างยิ่งในการประพันธ์เพื่อสื่อเรื่องราวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ตัวละคร ฉาก แนวคิดในบทละครนอกให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างลงตัวด้วยกลวิธีการประพันธ์และวรรณศิลป์ทางภาษา ซึ่งส่งผลให้เนื้อเรื่องสนุกสนานเพลิดเพลินแฝงด้วยแง่คิด แนวทางการดำเนินชีวิตและสะท้อนภาพวิถีชีวิตคนไทยได้อย่างชัดเจน บทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงเป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่ายิ่ง

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้ศึกษาบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในด้านต่างๆ เช่น เบญจวรรณ ฉัตรเนตร (2518) ได้ศึกษาในเชิงวิจารณ์บทละครนอก พุทธิ ศุภเศรษฐศิริ (2523) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะขัดแย้งและความขัดแย้งในบทละครนอก สมบูรณ์ ศรีระสันต์ (2542) ได้วิเคราะห์ค่านิยมทางสังคมและการใช้ภาษาจากคำปริภาษในบทละครนอก จารุณีย์ กานตานนท์และคณะ (2545) ได้วิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในบทละครนอก นันทิกา ใจคำสืบและคณะ (2547) ได้วิเคราะห์วรรณคดีที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ปรากฏว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษาด้านอวัจนสารจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังนั้นผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจที่จะศึกษาอวัจนสารที่ปรากฏจากบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้แก่เรื่อง ไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และควีน โดยใช้อวัจนสาร 7 ประเภท ได้แก่ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาษา วัตถุภาษา และปริภาษา มาศึกษาวิเคราะห์บทละครนอกดังกล่าว เพื่อให้สามารถเข้าถึงคุณค่าของวรรณคดีและอ่านบทละครนอกทั้ง 5 เรื่องนี้อย่างมีรรถรสมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วรรณคดีหรือวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ในด้านอวัจนสารต่อไป

#### จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาอวัจนสารจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

#### ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงอวัจนสารประเภทต่างๆ ที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
2. ทำให้เข้าถึงคุณค่าของบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมากยิ่งขึ้น

#### ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

วิเคราะห์หรือวิจารณ์สารที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

1.1 บทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา ได้แก่

ตอนที่ 1 นางสุวิงษาถูกขับไล่อ

ตอนที่ 2 พระไชยเชษฐาตามนางสุวิงษา

ตอนที่ 3 พระไชยเชษฐาเข้าเฝ้าท้าวสิงหล

ตอนที่ 4 อภิเษกพระไชยเชษฐา

1.2 บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ได้แก่

ตอนที่ 1 กำเนิดพระสังข์

ตอนที่ 2 ถ่วงพระสังข์

ตอนที่ 3 นางพันธุรัตเลี้ยงพระสังข์

ตอนที่ 4 พระสังข์หนีนางพันธุรัต

ตอนที่ 5 ท้าวสามนต์ให้นางทั้งเจ็ดเลือกคู่

ตอนที่ 6 พระสังข์ได้นางรจนา

ตอนที่ 7 ท้าวสามนต์ให้ลูกเขยหาปลาหาเนื้อ

ตอนที่ 8 พระสังข์ตีคัลลี

ตอนที่ 9 ท้าวยศวิมลตามพระสังข์

1.3 บทละครนอกเรื่องไกรทอง

ตอนที่ 1 นางวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ

ตอนที่ 2 ไกรทองตามนางวิมาลากลับไปถ้ำ

1.4 บทละครนอกเรื่องมณีพิชัย

ตอน พระราชมณเฑียรพระกลั่นขอมณีพิชัยไปเป็นทาส

1.5 บทละครนอกเรื่องคาวี

ตอนที่ 1 ท้าวสันนุราชหานางผมหอม

ตอนที่ 2 ท้าวสันนุราชชุบตัว

ตอนที่ 3 นางคันทมาลีขึ้นเฝ้า

ตอนที่ 4 พระคาวีรบกับไวยทัต

## 2. ขอบเขตด้านทฤษฎี

วิเคราะห์หรือวิจารณ์สารประเภทต่างๆ ดังนี้

- 2.1 เทศภาษา (Proxemics)
- 2.2 กาลภาษา (Chronemics)
- 2.3 เนตรภาษา (Oculistics)
- 2.4 สัมผัสภาษา (Haptics)
- 2.5 อากาภาษา (Kinesics)
- 2.6 วัตถุภาษา (Objectics)
- 2.7 ปริภาษา (Vocalics หรือ Paralanguage)

### ข้อตกลงเบื้องต้น

วิเคราะห์หรือวิจารณ์ที่ปรากฏเด่นชัดจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้ง 5 เรื่อง

### นิยามศัพท์เฉพาะ

อวัจนสาร หมายถึง การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ถ้อยคำ แต่เป็นกิริยาท่าทาง วัตถุแวดล้อม น้ำเสียง ฯลฯ ที่ปรากฏจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งได้แก่

1. เทศภาษา หมายถึง การจัดระยะห่างของตัวละครในขณะที่มีการสนทนาหรือการติดต่อสื่อสารกัน ตลอดจนการเลือกใช้สถานที่หรือฉาก รวมทั้งการกำหนดระยะทางเพื่อสื่อความหมาย
2. กาลภาษา หมายถึง การบ่งบอกถึงช่วงเวลาของเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดจนตัวเลขที่บ่งบอกอายุของตัวละครและระยะเวลาที่ตัวละครใช้กระทำพฤติกรรมต่างๆ
3. เนตรภาษา หมายถึง การใช้ดวงตาหรือสายตาของตัวละคร เพื่อสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตัวละคร
4. สัมผัสภาษา หมายถึง การที่ตัวละครใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายสัมผัสกัน เพื่อสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความปรารถนาในส่วนลึกของจิตใจและแสดงถึงสัมพันธภาพของตัวละครที่มีต่อกัน
5. อากาภาษา หมายถึง การใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวในขณะสื่อสาร ตลอดจนการแสดงสีหน้าและท่าทางของตัวละคร

6. วัตถุประสงค์ หมายถึง การใช้หรือการเลือกใช้วัตถุประสงค์ต่างๆ ของตัวละคร ตลอดจนสภาพแวดล้อมของตัวละครเกี่ยวกับจำนวนคน สัตว์และสิ่งของต่างๆ

7. ปริภาษา หมายถึง การใช้น้ำเสียงของตัวละครในขณะที่ตัวละครกำลังสนทนากัน รวมทั้งคุณภาพของน้ำเสียงที่ตัวละครใช้พูด

### วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาเอกสารและนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

#### 1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 สืบค้นและรวบรวมบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

1.2 ศึกษาบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้ง 5 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และคาวี

1.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอวัจนสารในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่องต่างๆ

#### 2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาวิเคราะห์อวัจนสารจากบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

#### 3. ขั้นสรุปและอภิปรายผล

3.1 นำผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสรุป

3.2 อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าและให้ข้อเสนอแนะ

#### 4. ขั้นเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์